İKİNCİ BASKI

Gelmiş Geçmiş En Büyük Katil: 1918 "İSPANYOL" GRİBİ

Dr. M. Kemal Temel

BETİM
BEŞİKÇİZADE TIP VE İNSANİ BİLİMLER MERKEZİ

Gelmiş Geçmiş En Büyük Katil:

1918 "İSPANYOL" GRİBİ

Dr. M. Kemal Temel

BETİM
BEŞİKÇİZADE TIP VE İNSANİ BİLİMLER MERKEZİ

Gelmiş Geçmiş En Büyük Katil:
1918 "İSPANYOL" GRİBİ

Dr. M. Kemal Temel

Sağlık Tarihi Serisi No. 1
Birinci basım: Nisan 2015
İkinci basım: Ağustos 2020

Yayımlayan
Hayat Sağlık ve Sosyal Hizmetler Vakfı
Beşikçizade Tıp ve İnsani Bilimler Merkezi

İletişim
Kızılelma Cad., Topçu Eminbey Çıkmazı 4
34096 Fatih, İstanbul
0212 588 2545 0212 632 8579
betim.hayatvakfi.org.tr

Yapım
Selika

Tasarım Uygulama
Ahmet Yumbul

Baskı ve Cilt
Seçil Ofset Matbaacılık Ltd. Şti.
0212 629 0615

ISBN
978-625-7187-01-5

© 2020 BETİM

Bütün hakları saklıdır.
Yazılı izin olmadan, tanıtım amaçlı
kısa alıntılar dışında hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İÇİNDEKİLER

İkinci Baskıya Önsöz 7

Sunuş 11

I. Bölüm: Bir Genel Grip Portresi 15

1.1. Grip 19
1.2. Grip Virüsleri 24
1.3. Grip Epidemiyolojisi ve Pandemileri 28
1.3.1. Grip Epidemiyolojisi 28
1.3.2. Grip Pandemileri 30
1.3.3. Grip Pandemileri Tarihçesi 35
1.3.4. Yirminci Yüzyıl Grip Pandemileri 37

II. Bölüm: 1918 "İspanyol" Gribi Pandemisi 41

2.1. Genel Tablo 46
2.2. Köken ve Yayılım 48
2.3. Patogenez 67
2.4. Mortalite 76
2.5. Pandeminin Nedenleri ve Antipandemik Önlemler 91
2.5.1. Maske Kullanımı, İzolasyon–Karantina Uygulamaları 93
2.5.2. Aşılar 106
2.6. Bir Flashback 118
2.7. Osmanlı İmparatorluğu'nda İspanyol Gribi 131

III. Bölüm: 1918 Pandemisi Bize Ne Söylüyor? 155

Ek I: Kaynaklar 175
Ek II: Latinize ve Sadeleştirilmiş Osmanlıca Metinler 190

Sevgili babam Lütfi Temel'in anısına,*

artık yanımızda değil yüreğimizde yaşayan...

* Bir zamanın aşar tahsildarlarından Ömer Bey'in oğlu olarak, Kuzey Hatay'da dünyaya geldi. Henüz anne karnındayken, babası bir çatışma sırasında vurularak hayatını kaybetti. Üç sevgili kız evlat ve bir büyük matemin ardından doğduğu için, annesi tarafından "Tanrı'nın bir lütfu" kabul edilerek Lütfi adı verildi. Babasının ölümü üzerine, erkandan bölgede cömertliğiyle meşhur dedesi Beledizade Ahmet Ağa tarafından sahiplenildi. Hazin bir biçimde, altı yaşındayken bu kez dedesini kaybetti ve yaşamına annesi ve dayısı Ahmet Akkoyunlu ile devam etti. "Portakal Kralı" lakaplı dayısı, Lütfi'nin ziraat üzerine bir yükseköğrenim görmesini istiyordu; ama o, babasının apansız ve adaletsiz bulduğu ölümünden müteessir, hukuk okumayı seçti. Adana'da tamamladığı lise eğitiminin ardından Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni dereceyle kazandı. Mezuniyetinin ardından hukukun hemen her alanında çalıştı; defterdarlık ve valiliklerde çeşitli görevlerle birlikte uzun yıllar hakimlik, Hatay Cumhuriyet Başsavcılığı ve serbest avukatlık yaptı. Meslek yaşamı boyunca Türkiye'de pek çok ilde bulundu, ve günün birinde İzmir'de, yıllar sonra "Kültürü, karakteri ve o güzelliği… O güzelliği ki ah! Bir mücessem Ege destanı idi…" sözleriyle tarif edeceği Ayşe ile tanıştı. Tanıştıkları yıl evlendiler. Sonrasında sırasıyla kızları Gülçehre ve Cansu doğdu. Son olarak seksenlerin sonunda bir gün, o çok istediği oğul da geldi ve ona, "görmediğim babam kadar sevdiğim tek adam" dediği Mustafa Kemal Atatürk'ün adını verdi.

Bugün oğul, bir gün babasına ve adına layık olmayı umuyor.

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

"Epidemi ya da pandemilerin nerede patlak verebileceği konusunda makul tahminlerde bulunmak mümkündür: örneğin çok kalabalık bir insan ve hayvan nüfusunun iç içe yaşadığı Güneydoğu Çin, ya da daha geniş bir bölge olarak Güneydoğu Asya[.] 1957 Asya ve 1968 Hong Kong pandemilerinin Güneydoğu Asya'da başlamış olması da bu tahmini desteklemektedir." Bu satırlar bu kitabın 2015 yılında yayımlanmış olan ilk baskısındandır. Güneydoğu Çin (Wuhan) kökenli COVID-19 pandemisinin ortasında olduğumuz bugün (Haziran 2020), bu tahminler gerçekleşmiş bulunmaktadır. Tek beklenmedik detay, beklenen pandeminin grip (İnfluenza A) virüslerinden değil, koronavirüslerden bir viral suştan (SARS-CoV-2) kaynaklanmış olmasıdır.

Sonuncusu bugünkü pandemi olmak üzere, yirminci yüzyıl başından bu yana dünyada respiratuvar (solunum yoluyla bulaşan) virüslerden kaynaklanan beş pandemi gerçekleşmiş, bunlardan ilk dördü grip virüslerinden ileri gelmiştir. 1918 tarihli, İnfluenza A(H1N1) etkenli "İspanyol gribi" pandemisi dünya genelinde yaklaşık 500 milyon kişiyi kapsamış ve 40 ila 100 milyon ölümle sonuçlanmış olup, bugün respiratuvar viral pandemiler için olabilecek "en kötü senaryo" kabul edilmektedir. Halihazırdaki COVID-19 pandemisi de Aralık 2019'dan bugüne, kaydedilen milyonlarca vaka ve yüz binlerce ölümle sürmektedir. Bu pandemide, virüsün türü (yeni bir SARSr-CoV suşu) ve konağın yaşı (>50–60 yaş) temelinde daha yüksek mortaliteli, yeni bir "koronavirüs hastalığı" gözlenmekte olup tıp (başta epidemiyoloji ve halk sağlığı) tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır.

Yanı sıra, 1918'de olduğu gibi bir asır sonra bugün de halen efektif bir anti(korona)viral tedavi bulunmamakta ve bu çaresizliğin klinik, sosyolojik, psikolojik ve makroekonomik sonuçları dünyada genelinde derinden hissedilmektedir. Ayrıca, yine 1918 pandemisinin mortalitenin giderek arttığı üç dalga halinde seyretmiş olduğu gibi, COVID-19 pandemisinde de gelecek aylarda daha sarsıcı bir epizodun başlaması dile getirilen, endişe edilen ihtimaller arasındadır.

Son birkaç dekattır virologlarca özellikle Güneydoğu Asya tehlikeli bir viral rezervuar olarak görülmekte olup grip sürveyansında bu bölgeye ağırlık verilmiştir. Zira bölgedeki on milyonlarca evcil ve yabani hayvan (memeli ve kuş) türü grip virüsleri dahil çeşitli respiratuvar virüs suşları taşımakta (doğal rezervuar hayvanat), 1 milyarı aşkın insan, aşırı kalabalık metropollerde bu hayvanlarla iç içe yaşamakta, dahası, diğer Avrasya halklarından farklı olarak, bunları çıplak elle tutmakta ve kesmekte, gıda olarak tüketmektedir. Nitekim COVID-19 pandemisi dahil tarihte insan respiratuvar dokularını tutan virüslerin yol açtığı pandemiler incelendiğinde, genel olarak iki ortak özellik görülmektedir: (i) Çin'de (Güneydoğu Asya'da) başlamış ve dünyaya bu bölgeden yayılmış olmaları, (ii) etkenlerinin aslında hayvan kökenli (zoonotik) virüsler olması. Her ikisi de Çin'de başlamış olan 1957 Asya gribi ve 1968 Hong Kong gribi pandemilerinde etkenin kuş kökenli grip virüslerinden genetik materyal içeren İnfluenza A suşları olduğu bilinmektedir. Ayrıca, çok daha yakın tarihten 2002–2004 döneminde, yine Çin'de başlamış ve bu kez bir grip virüsü değil zoonotik bir koronavirüs suşundan (SARS-CoV-1) kaynaklanmış olan SARS salgını yaşanmıştır. Böylece 1950'lerden bu yana kaydedilmiş dört respiratuvar pandemi ve majör epidemi içinde yalnızca 2009 A(H1N1) "domuz gribi" pandemisi Çin'de başlamamıştır. Ne var ki o pandemide de etken –adında geçtiği üzere– zoonotik bir virüs olmuştur.

Grip epidemiyolojisi ve sürveyansı özelinde, söz konusu insan–hayvan yakınlığı sonucu iki farklı İnfluenza A suşunun aynı konakta bir araya gelebileceği ve bu karşılaşma sırasında virüslerarası genetik karışım sonucunda kimsenin bağışık olmadığı ve

böylece herkesi etkileyebilecek yeni bir suşun doğabileceği düşünülegelmiştir. Nitekim bu ihtimal yakın geçmişte birçok kez vaki olmuş ve ardından küresel sağlık protokollerinde de karşılık bulmuştur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 1999 yılında olası grip pandemilerine karşı yayımlamış olduğu pandemi hazırlık planını, kuş kökenli grip virüslerinin 1997, 2003 ve 2004 yıllarında insanlarda enfeksiyon ve salgınlara yol açmış olması gibi yeni realiteleri göz önüne alarak, 2005 yılında revize etmiştir. Epidemi ve pandemilerin ortaya çıkışında hem grip virüsleri hem de koronavirüsler için olası bir diğer senaryo ise, türlerarası (hayvandan insana) doğrudan geçiş ve doğru mutasyonlar sonucunda zoonotik virüslerin insana adapte olmasıdır. An itibarıyla eldeki bulgulara göre, halihazırdaki COVID-19 pandemisinde bu senaryo gerçekleşmiştir—başlıca doğal rezervuarı yarasalar olan bir koronavirüs suşu insana geçmiş, insanlar arasında yayılabilir hale gelmiştir.

Bugün ve gelecekte, zoonotik virüslerin aşırı virülan ve enfeksiyöz olmayacağına dair hiçbir güvence yoktur. Bu gerçek nedeniyledir ki respiratuvar pandemiler gelişmiş ülkelerdeki ilgili kurumlar ve DSÖ tarafından insanlığa ciddi zararlar verme potansiyeline sahip, müteyakkız olunması gereken fenomenler olarak görülmektedir. Bu teyakkuz temelinde küresel sürveyansı koordine etmek DSÖ'nün interpandemik dönemdeki rutin faaliyetleri arasındadır. Ne var ki tüm bu tedbire karşın, ucuz işgücü ile "dünyanın fabrikası" konumundaki Çin'in küresel ticaret ve ihracat hareketleri, yanı sıra yolcu sayısının son yıllarda katlanarak arttığı turistik havayolu taşımacılığı, COVID-19 pandemisi sürecinde enfekte insanların ve kontamine emtianın dünyanın her yanına hızlıca ulaşmasını ve o bölgelerde yeni yayılımlar başlatmasını sağlamış, önlemleri etkisiz kılmıştır. Muhtemelen ileriki yıllarda pandeminin daha en başında ayrışan Avrupa "Birliği" sağlık organizasyonuna ve DSÖ'nün başarısızlığına nazaran, bu gibi küresel salgınlarda süratle ve koordinasyon içinde faaliyet gösterebilecek bir global sağlık sisteminin teşekkülü tartışılacaktır.

Ayrıca halihazırdaki pandemi, pandemik gribe yönelik mevcut küresel sürveyans sistemlerinin koronavirüsler gibi öteki res-

piratuvar virüsleri de kapsaması gerektiğini göstermiştir. DSÖ gibi sağlık otoritelerinin tarihte grip virüsleri kaynaklı olası pandemilere karşı gösterdiği teyakkuz ve hazırlığı, öteki virüslerden kaynaklanabilecek salgınlara karşı da sergilemesi gerektiği anlaşılmıştır. Dahası en kötü pandemi senaryosunun gerçek olduğu 1918'e, yani yüz yıl öncesine kıyasla; global transport ve ticaretin bugün çok daha girift ve gelişkin olduğu, dünya nüfusunun 1,8 milyardan 7,8 milyara çıkmış bulunduğu, ve bu nüfusun artık yarıdan fazlasının şehirlerde, sıkışık megakentlerde yaşamakta olduğu gibi modern realiteler de göz önünde bulundurulmalıdır. Günümüzde dünya, son dekatlarda küresel salgınlarının (grip, SARS, MERS, COVID) giderek sıklaşmasından da anlaşılabileceği üzere, respiratuvar virüsler için mükemmel bir ortamdır. Yine buna göre, genel okuyucuyu respiratuvar (ve hatta HIV/AIDS gibi yıllardır sessizce sürmekte olan diğer) pandemiler konusunda bilinçlendirmeye hizmet ettiği sürece, artık bu alandaki hiçbir çalışma yersiz bir çaba olmayacaktır.

Bu çalışmalardan elinizdeki kitabın ikinci baskısı için, Hayat Sağlık ve Sosyal Hizmetler Vakfı'na ve bilhassa vakfın muhterem yönetim kurulu başkanına, hayırsever Dr. Ahmet Özdemir'e yeniden teşekkürlerimi arz ederim.

Dr. M. Kemal Temel
20 Haziran 2020, Bakırköy

SUNUŞ

Bulaşıcı hastalıklar binyıllar boyunca insanlık için sorun ve son anlamına gelmiştir. Mikrobiyolojinin gelişiminden önce mikroorganizmalar, kimliği belirsiz katiller olarak, "salgın" denen katliamlar gerçekleştirmiştir. Kanalizasyon, sanitasyon ve dezenfeksiyon öncesi dönemde insanlar bu patojenlerle iç içe yaşamıştır ve günümüzde de, hijyen standartlarının karşılanamadığı bölgelerde, özellikle az gelişmiş ülkelerde, yaşamaya devam etmektedirler. Kan, su, hava yoluyla olsun başkaca yollarla olsun bir kişiden diğerine aktarılabilecekleri için, bulaşıcı hastalıklar yalnızca enfekte bireyin değil tüm toplumun bir sorunudur. Bunun da ötesinde, bakteri ve virüsler sınır tanımadıklarından yalnızca bir topluma değil tüm dünya toplumlarına karşı birer tehdittirler. Ve insanlar gibi mikroplar da modern ulaşım imkanlarından yararlandıklarından, salgınlar eskisinden çok daha hızlı ve yakın tehlikelerdir.

Antibiyotik devrimiyle bakteriyel bulaşıcı hastalıklar eski vahametini kaybetmiştir. Veba, tüberküloz, lepra ve benzerleri, halk için ürkütücü ününü yitirerek geçmişte kalmış gibi görünmektedir. Bugün bakteriyel hastalıklar çoğunlukla başarıyla tedavi edilebilmekte, tam bir iyileşme sağlanabilmektedir. Ancak antibiyotiklerin zaman içerisinde aşırı ve yersiz kullanımı, bakterilerde direnç gelişimine, dolayısıyla birçok antimikrobiyal ajanın etkisizleşmesine ya da verimsizleşmesine de yol açmıştır. Birkaç dekat önce mağlup ve bertaraf edilmiş görünen kimi bakteriyel hastalıklar, bugün daha zorlu düşmanlar olarak yeniden gündemdedir, örneğin *çok ilaca dirençli tüberküloz* gibi.

Gelgelelim nispeten kontrol altındaki bakteriyel hastalıklara karşın, insanoğlu tarafından yeryüzünden silinen çiçek müstesna, viral hastalıklara karşı büyük zaferler söz konusu değildir. Viral hastalıklarla mücadele ilaçlardan çok aşılar üzerine kuruludur; hedef hastalığı tedaviden ziyade önlemektir. Virüsler ve viral hastalıklar, seksenlerde HIV salgınının patlak verişiyle her kesimden insanın daha fazla dikkatini çekmeye başlamıştır. Bununla birlikte, onlarca yıllık mücadelenin ardından artık kronik bir hastalık haline getirilmiş olması büyük başarı sayılsa da, HIV enfeksiyonu yayılmayı ve öldürmeyi sürdürmektedir. Ebola, hepatit ve kuduz, diğer bilindik viral katillere örnektir. Her kış yeniden saldırmasına, kimi kez yalnızca hafif kırgınlıkla, kimi kez de ciddi komplikasyonlarla boy göstermesine karşın küçümsenen bir katil daha var, grip.

Mevsimsel/epidemik grip, sık karşılaşıldığından ve genellikle hafif seyrettiğinden önemsenmemektedir. Ancak çokça korkulan HIV dahi, kayıtlara geçtiği 1981'den bu yana önemsenmeyen grip kadar can almamıştır. HIV/AIDS nedenli ölümlerin sayısı ~40 yılda ~30 milyon olurken, tarihte "İspanyol" gribinin 1 yıldan kısa sürede 40 ila 100 milyon insanı öldürdüğü tahmin edilmektedir.[1]

Mevsimsel gribe karşı her yıl piyasaya sürülen grip aşıları da dahil olmak üzere, grip virüslerine karşı etkili aşılar geliştirebilmek, bölgesel ya da küresel grip salgınlarına hazırlıklı olabilmek ve salgınları körükleyici faktörleri daha iyi anlayabilmek için, bu virüslerin geçirdiği mutasyonları sürekli takip etmek ve hastalığın sergilediği yayılım motiflerini saptamak şarttır. Geçmiş epidemi ve pandemileri analiz etmek, elbette bu gibi prospektif sürveyans çalışmalarının vazgeçilmez bir retrospektif ögesi olacaktır. On altıncı yüzyılın başından bu yana, 30–40 yıl gibi düzensiz aralıklarla grip pandemilerinin gerçekleştiği bilinmektedir. Son iki yüzyıla bakılacak olursa, yirminci yüzyıl başlarında 1918 "İspanyol gribi" pandemisi gerçekleşmiş, 39 yıl sonra 1957 "Asya gribi" pandemisi cereyan etmiş ve bunu 11 yıl arayla 1968 "Hong Kong gribi" pandemisi izlemiştir. Yaklaşık kırk yıl sonra ise 21. yüzyılın ilk pandemisi –2009 küresel A(H1N1) salgını– mey-

dana gelmiştir. Bilinen pandemilerin (mortalite/süre) oranları karşılaştırıldığında, 1918 İspanyol gribi tarihteki viral katillerin en hızlısı ve en azılısı olarak karşımıza çıkmaktadır; bu ölümcül üstünlüğü bakteriyel salgın hastalıklara karşı da geçerlidir. Pandemi, Avrupa'dan Amerika ve Avustralya'ya, Asya'dan Afrika'ya kadar her coğrafyada yayılmıştır. Yüksek mortalitesi demografik, ekonomik ve sosyal, ağır sonuçlara yol açmıştır. Grip virüsünün mutasyon temelli güçlü direnç yeteneğinden ötürü grip, günümüzde ortadan kaldırılabilir bir hastalık olmaktan uzaktır. Dolayısıyla tarihte olduğu gibi, insanlık ileriki yıllarda da yeni grip salgınlarıyla karşı karşıya kalacaktır. Bir sonraki pandeminin nerede ve ne zaman gerçekleşeceği bilinememekte, yalnızca tahmin edilebilmektedir. Geleceğe yönelik tahminler ise tarihî tecrübelere ait epidemiyolojik veriler daha iyi anlaşıldıkça daha isabetli olacaktır.

Gelgelelim İngilizce başta olmak üzere yabancı dillerdeki eserlere karşın, Türkçe tıp tarihi literatüründe bu katastrofik pandemiyi ele alan çalışmalar oldukça azdır. Elinizdeki eser, yıllar önce yazmış olduğum, "1918 İspanyol gribi pandemisi" üzerine kapsamlı bir araştırmanın neticesi olan ve bu konudaki önemli veri ve bilgileri Türkçe literatüre kazandırmayı amaçlayan yüksek lisans tezimin, kimi değişiklik, eklenti ve güncellemelerle kitaplaştırılmış halidir. Akademik yöntem ve içeriğe karşın, mümkün olduğunca genel okuyucuya hitap etmek amaçlanmıştır. İçerik özetlenecek olursa; 1918 pandemisini tartışabilmek için Bölüm I'de önce olağan gribin epidemiyolojisi, patogenezi, tarihçesi ve hastalığın patojeni olan grip virüsleri ele alınmaktadır. Grip virüslerinin mutasyona yatkın, böylelikle her yıl olağan salgınlara ve bazen de yıkıcı pandemilere neden olan doğası incelenmektedir. Ayrıca yakın tarihten örneklere, kuş gribi ve 2009 A(H1N1) pandemisine değinilmektedir. Bölüm II ise 1918 İspanyol gribi pandemisi ile ilgili tüm araştırma sonuçlarını kapsamaktadır. Pandeminin kökenleri, nedenleri ve sonuçları; morbiditesi, mortalitesi ve dalgalı seyri; Birinci Dünya Savaşı ile ilişkisi; genel küresel yayılımı ve bölgelere özgü farklılıkları; hastalığın patogenezi ve karakteristikleri; dünyada ve Osmanlı İmparatorluğu'nda

pandemiye karşı girişimler ve önlemler; yabancı kaynaklardan hastalığın teşhis ve tedavisi ile ilgili bildirimler, anekdotlar ve gözlemler; Osmanlı basınından hastalığın semptomları, seyri, payitaht İstanbul'a gelişi, hasta istatistikleri ile ilgili haberler ve de yerli doktorların açıklamaları, karşılaştırmaları, otopsi bulguları, görüş ve yorumları incelenmektedir. Bölüm III'te ise 1918 pandemisinin bugüne ve gelecek pandemilere söyledikleri üzerinden gribin potansiyel tehlikesi irdelenmektedir.

Noktalarken, vaktiyle bu akademik esere temas etmiş olan diğer akademisyenlere –metindeki mikrobiyolojik bilgilerin geçerliliğine dair onayına nail olmuş olduğum Prof. Dr. Haluk Eraksoy'a, Osmanlı İmparatorluğu'na dair kaynaklara ulaşmamı sağlamış yönlendirmeleri için Prof. Dr. Nuran Yıldırım'a, ve bana "1918 grip pandemisi" konusunu önerdiği ve danışmanlığı için Doç. Dr. Hakan Ertin'e– teşekkür ederim. Bu kitabın, 1918 grip pandemisi ile ilgili Türkçe tıp ve tarih literatürünü zenginleştirecek başka eserler için, esin verici bir başlangıç noktası olmasını dilerim.

Dr. M. Kemal Temel
İstanbul Tıp Fakültesi
Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

I. BÖLÜM

BİR GENEL GRİP PORTRESİ

"I love the doctors—they are dears;
But must they spend such years and years
Investigating such a lot
Of illnesses which no one's got,
When everybody, young and old,
Is frantic with the common cold?
And I will eat my only hat
If they know anything of that!" *

* Herbert AP. The common cold. *Look back and Laugh.* Londra: Methuen; 1960:115. Heikkinen T, Jarvinen A. The common cold. *Lancet.* 2003;361(9351):51–9.

1.1. Grip

1.1.1. Grip Nedir?

Gerek insanlar gerekse insandışı hayvanlar grip olabilirler. İnsanda grip, akut ve ateşli bir solunum sistemi hastalığı olup genellikle *İnfluenza A, İnfluenza B* ya da *İnfluenza C* türü bir virüsle enfekte olmaktan ileri gelir. İnsanda grip semptomları çeşitçe ve şiddetçe geniş spektrumludur: Baş, kas ve boğaz ağrısı, yüksek ateş, kuru öksürük ve halsizlik başlıca genel belirtilerdir. Bununla birlikte hastalık asemptomatik seyredebileceği gibi, ciddi ve kimi kez ölüme götüren komplikasyonlar da gelişebilir. Enfeksiyonların tipik özelliği olan yüksek ateş, vakaların yaklaşık %25'inde 41°C'ye kadar çıksa da genellikle 38–40°C aralığında seyreder. Semptomlar genellikle 3–4 gün sürer; ancak öksürük ve halsizlik ateş düştükten sonra 1–2 hafta kadar devam edebilir.[2]

En ciddi komplikasyonlardan biri gribal enfeksiyonun akciğerlere ulaşmasıyla oluşan pnömonidir. Viral enfeksiyon solunum sisteminde bakteriyel enfeksiyon için ortam hazırlar; dolayısıyla viral pnömoni sırasında ya da sonrasında bakteriyel pnömoni de gelişebilir. Öncelikle solunum sistemini enfekte eden insan grip virüsü, daha seyrekçe diğer organları da etkileyebilir, merkezi sinir sistemi bozukluklarına, miyokardit, miyopati gibi komplikasyonlara yol açabilir.[3]

Grip virüsü enfekte bireyin öksürmesi ya da aksırması ile meydana gelen damlacık enfeksiyonuyla yayılır. Ayrıca enfekte solunum sistemi salgılarına doğrudan temas sonucu bulaşabilir. Grip için kuluçka süresi ortalama 2 gündür; ancak bu süre 1–4 gün arasında değişebilir. Virüs, hastalık ortaya çıktıktan sonra nazofarenksten izole edilebilir. Virüsün bulaşması ve çoğalması solunum sistemindeki epitel hücrelerinde meydana gelir. Epitel hücrelerinin yenilenmesi 3–4 hafta alabilmektedir.[4]

Gelmiş Geçmiş En Büyük Katil:
1918 "İSPANYOL" GRİBİ

On dokuzuncu yüzyıl sonlarına gelindiğinde, buharlı taşıtlar sayesinde kara ve deniz taşımacılığında büyük ilerleme kaydedilmişti. Bu gelişme insanlar için daha kolay ulaşım, öte yandan bulaşıcı hastalıklar için de daha hızlı yayılım anlamına geliyordu. Bu hastalıklardan biri de gripti; nitekim 1889 grip pandemisi yirminci yüzyılın eşiğinde süratle çok yüksek bir morbidite sergiledi ve mortalitesiyle de aynı asrın kolera epidemilerini geçti. Ancak salgınları milyonları etkilese de insanlar gripten pek korkmuyordu; daha çok yaşlıları öldürdüğü düşünülen grip, toplum düzenini bozmadan sürüp giden mutat bir dert olarak görülüyordu. Ne var ki 1889 pandemisi gribin artık ne denli çabuk yayılabileceğinin bir göstergesiydi; pandemi daha tehlikeli bir tür virüsten kaynaklanmış olsaydı, sonuçlar çok daha ciddi olabilirdi. Ve 1918'de bu daha tehlikeli tür geldi.

9 786257 187015

Betim Kitaplığı